

Julian Warzecha

"La sagesse de l'Ancien Testament. Nouvelle édition mise à jour", red. M. Gilbert, Leuven 1990 : [recenzja]

Collectanea Theologica 63/3, 183-184

1993

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

rych poczesne miejsce przypadło w udziale scenom i osobistościom biblijnym. Spośród starotestamentowych postaci popularne są podobizny Abrahama, Mojżesza, Dawida i Batszeby, Salomona, Judyty, Estery, Izajasza, Jeremiasza, Ezechiela i Daniela. Nowy Testament to przede wszystkim sceny z życia Jezusa oraz wyobrażenia Maryi i apostołów. Czytelnik książki otrzymuje mnóstwo materiału do pogłębienia posiadanej wiedzy biblijnej i do medytacji.

Jaki pożytek z lektury publikacji o profilu filatelistycznym mogą odnieść „zawodowi” teologowie? Książka daje dobre rozeznanie odnośnie do znajomości i oddziaływania najważniejszych wątków i motywów biblijnych. Projektanci znaczków nie są teologami. Odwołują się zazwyczaj do rozpoznań poglądów, upodobań i oczekiwań. Opierając się na stworzonych przez nich znaczkach i innych walorach pocztowych można sporządzić plastyczny wizerunek historii zbawienia i uprzystępnic mnóstwo realiów biblijnych. Wykorzystując znaczki, arkusiki i stemple można zbudować niezwykle interesujący zbiór, w którym znajdzie wyraz nie tylko fachowa wiedza filatelistyczna oraz skuteczność w pozyskiwaniu trudno osiągalnych walorów, lecz i rozległa wiedza teologiczna. Przykładowo, na Światowej Wystawie Filatelistyki Tematycznej, jaka w dniach 18–27 IX 1992 r. odbyła się w Genewie, pokazano 14 zbiorów o profilu religijnym, wśród nich zatytułowane „Maria z Nazaretu”, „Śmierć i zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa”, „Boże Narodzenie” i „Św. Paweł Apostoł”. Poszukując nowych inspiracji do upowszechniania wiedzy teologicznej warto odwiedzać wystawy i pokazy filatelistyczne oraz uważnie przyglądać się znaczkom na listach, które otrzymujemy. Nie będzie przesady w stwierdzeniu, że emisje pocztowe z motywami biblijnymi są jedną z nowoczesnych form „Biblia pauperum”, która przecież nigdy się nie przeżyła.

ks. Waldemar Chrostowski, Warszawa

M. GILBERT (red.), *La sagesse de l'Ancien Testament. Nouvelle édition mise à jour* (BETL 51), University Press Leuven 1990, s. 455.

Opublikowane pod takim tytułem (bez podtytułu) w r. 1979 dzieło spotkało się z niezwykle pozytywnym przyjęciem i stało się szybko swoistym kompendium wiedzy o księgach mądrościowych Starego Testamentu. Nic więc dziwnego, że po jedenastu latach zostało wznowione, z odpowiednimi uzupełnieniami. Zainteresowani egzegeci znają dobrze pierwsze wydanie, warto jednak zwrócić uwagę na jego aktualizację, jego unowocześnienie.

Przypomnijmy jednak najpierw układ publikacji z I wydania. Poprzedza je wstęp redaktora stwierdzający, iż zamieszczone tu artykuły są plonem Colloquium Biblicum Lovaniense 39, które odbyło się 29–31 VIII 1978 r. Jego tematem były księgi mądrościowe Starego Testamentu, ustawione na szerokim tle nurtu mądrościowego w Biblii i poza nią. Artykuły ułożono więc w dwu częściach: 1) Zasięg nurtu mądrościowego; 2) Księgi mądrościowe Starego Testamentu. Wydaje się, że pożyteczne będzie podać tytuły poszczególnych artykułów. Pierwsza część obejmuje następujące tematy: H. Cazelles, *Les nouvelles études sur Sumer (Alster) et Mari (Marzal) nous aident-elles à situer les origines de la sagesse israélite?* (s. 17–27); C. Brekelmans, *Wisdom Influence in Deuteronomy* (28–38); J. Vermeylen, *Le Proto-Isaïe et la sagesse d'Israël* (39–58); J. Luyten, *Psalms 73 and Wisdom* (59–81); P. M. van der Ploeg, *Le Psaume 119 et la sagesse* (82–87); N. J. Tromp, *Wisdom and the Canticle. Cf. 8,6c–7b: text, character, message and import* (88–95); J. L. Crenshaw, *Questions, dictions et épreuves impossibles* (96–111); S. Amsler, *La sagesse de la femme* (112–116); P. É. Bonnard, *De la Sagesse personifiée dans l'Ancien Testament à la Sagesse en personne dans le Nouveau* (117–

—149). W drugiej części znajdują się następujące opracowania: R. N. Whybray, *Yahweh — sayings and their Contexts in Proverbs 10,1—22,16* (153—165); W. McKane, *Functions of Language and Objectives of Discourse according to Proverbs 10—30* (166—185); B. Lang, *Schule und Unterricht im alten Israel* (186—201); M. Gilbert, *Le discours de la Sagesse en Proverbes, 8. Structure et cohérence* (202—218); G. Fohrer, *Dialog und Kommunikation im Buche Hiob* (219—230); J. Lévêque, *Anamnèse et disculpation: la conscience du juste en Job, 29—31* (231—248); D. Lys, *L'Être et le Temps. Communication de Qohèleth* (249—258); N. Lohfink, *War Kohelet ein Frauenfeind? Ein Versuch, die Logik und den Gegenstand von Koh., 7,23—8,1 herauszufinden* (259—287); J. Coppens, *La structure de l'Ecclésiaste* (288—292); J. Marböck, *Sir., 38,24—39,11: Der schriftgelehrte Weise. Ein Beitrag zu Gestalt und Werk Ben Siras* (293—316); G. L. Prato, *La lumière interprète de la sagesse dans la tradition textuelle de Ben Sira* (317—346); P. Beauchamp, *Épouser la Sagesse — ou n'épouser qu'elle? Une énigme du Livre de la Sagesse* (347—369); F. Raurell, *The Religious Meaning of «Doxa» in the Book of Wisdom* (370—383); J. M. Reese, *Can Paul Ricoeur's Method Contribute to Interpreting the Book of Wisdom?* (384—396).

Wyliczone powyżej artykuły zostały przedrukowane z I wydania zasadniczo bez zmian. Może bardziej interesujące będą poczynione w nowym wydaniu uzupełnienia. Otwiera je krótki przegląd bibliograficzny (M. Gilbert) za lata 1979—1989 (s. 399—406). Autor omawia nowe publikacje dotyczące ksiąg mądrościowych w sześciu grupach: wprowadzenia i opracowania zbiorowe, teksty, dawne komentarze, nowe komentarze, studia o relacjach intertekstualnych, studia o poszczególnych księgach mądrościowych. Są to omówienia krótkie, ale mogą okazać się bardzo przydatne w pracy egzegety zajmującego się przede wszystkim księgami mądrościowymi. Szczególnie jednak nowatorskie i obiecujące są publikacje o relacjach intertekstualnych, które mogą zainteresować także bibliistów pracujących nad innymi tekstami. Godne uwagi są tu zwłaszcza: G. T. Sheppard, *Wisdom as a Hermeutical Construct: A Study of the Sapientializing of the Old Testament* (BZAW 151), Berlin 1980, XI—178 str. (Autor pokazuje, jak Syr 16,24—17,14; 24,1—29; Ba 3,9—4,4 odczytują Biblię hebrajską, by otrzymać lekturę mądrościową); K. G. Sandelin, *Wisdom as Nourisher. A Study of an Old Testament Theme, its Development within Early Judaism and its Impact on Early Christianity* (coll. Acta Academiae Aboensis A 64,3), Abo (Finlandia) 1986, s. 274). (Autor przedstawia temat mądrości — żywicieli według Prz 9,1—6 aż do I w. po Chr.).

Po tym ogólnym omówieniu publikacji z zakresu nurtu mądrościowego następują uzupełnienia 13 spośród 23 artykułów przedrukowanych z I wydania (s. 407—425). Pozostałe 10 nie mają swoich uzupełnień, w tym niektóre z powodu śmierci swoich autorów (J. Coppens, P. É. Bonnard, J. M. Reese). Czasem wprowadzają one pewne korekty do tez przedstawionych w artykułach I wydania, w większości jednak ograniczają się do skomentowania bądź wyliczenia nowej literatury z danego zakresu. Najobszerniejsze jest tu uzupełnienie N. Lohfinka do artykułu o Koh 7,23—81a (s. 417—420). Te dodatki mogą okazać się przydatne w pracy egzegety, nie tylko w powiązaniu z odnośnymi artykułami, ale i same w sobie.

Następnie podano listę głównych skrótów, po czym zamieszczone są — jak w I wydaniu — indeksy: autorów i referencji biblijnych i znów takie same indeksy w odniesieniu do uzupełnień.

Przedstawionej tu krótko pozycji nie trzeba zalecać. Zdobyła sobie bowiem niemal od początku I wydania rangę klasycznego dzieła w zakresie nurtu mądrościowego.

ks. Julian Warzecha SAC, Ołtarzew